

L'illa al fosquet

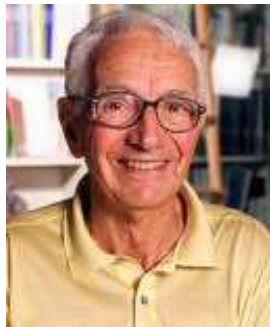
QUAN EN MARTORELL ERA PER CIUTADELLA...

Joan J. Gomila
Arquitecte

Periòdicament, just abans que arribés l'estiu, apareixia en Martorell per Ciutadella, sempre acompanyat de la seva inseparable i amable Roser. No saltres soliem estar-hi atents: ja ha arribat en Martorell? Demanàvem als nostres contactes ciutadellencs, no necessàriament arquitectes. Arribaven i s'instal·laven a la casa antiga, reformada hàbilment per en Josep, del carrer de Sant Miquel, al cor de la part vella. Ens interessava saber si ja eren a Ciutadella, perquè sabíem que tard o d'hora ens convocaria a algun sopar o berenar, fariem la gran xerrada sobre arquitectura en general i ens contaria detalls i anècdotes de les seves obres en particular, que el seu despatx MBM anava construint a Barcelona, per tot Catalunya i, més tard, per Europa.

Era agradable escoltar la seva veu sempre segura, veure com s'explicava, com parlava pausadament i com, sense gaire floritures, enraonava i opinava sobre si una obra d'arquitectura li agradava o no i per quins motius. Les valoracions que feia, els raonaments que aportava ens animaven a intentar fer arquitectura moderna a Menorca. Josep Martorell, membre clau de l'estudi MBM, Martorell Bohigas Mackay, era un referent, un arquitecte molt conegut a Barcelona, que estava continuant al dia de l'arquitectura que es feia pertot arreu i que era el nostre contacte, ben a l'abast, quan era per Ciutadella.

A principi de l'any 1976, MBM construïa la Residència de religioses i Parvulari al carrer Fivaller de Ciutadella, i en Martorell venia regularment per dirigir les obres. Aquesta obra, primera arquitectura moderna de qualitat realitzada a l'illa, ens va influir enormement per dos motius. En primer lloc, perquè ens permetia visualitzar que dins els nuclis urbans de Menorca era possible fer un tipus d'arquitectura, que tot i estar integrada dins la trama, és a dir, complint els paràmetres físics dels carrers urbans, presentava tots els trets estètics i funcionals (exterior-interior, forma-contingut) que la definien com a obra estrictament moderna, pròpia del seu temps i enfora del que es construïa en aquells moments a

Josep Martorell.

l'illa. En segon lloc, la Residència i Parvulari ens va donar una lliçó pràctica de com Martorell dirigia les obres, com dominava la construcció des del punt de vista estructural i d'execució i com, també, controlava els detalls estètics finals i prenia les decisions adequades des del procés constructiu.

● **LA RESIDÈNCIA** i Parvulari va representar una glopada d'aire fresc dins l'arquitectura illenca del llarg post franquisme, arquitectura conformista, poc interessada a avançar, ignorant del que passava a l'exterior i captiva de l'economia local més introvertida i deutora de l'arc, les cobertes de teules i la imitació de la pseudoarquitectura tradicional menorquina. Martorell aconseguia amb aquesta obra fer realitat les teories del seu despatx i donava suport a l'incipient esforç dels arquitectes joves en aquells moments, Quico Moll, Xavier Surinyach, Jordi-Taltavull, Barca-Carreras-Moysi, Gomila-Enrich, etc., que intentàvem actualitzar una mica el panorama

trist i avorrit que llavors teníem. Martorell era l'engrescador, atent, interessat en el que feies en cada moment, sempre a punt per animar-te a seguir avançant per conformar un corpus d'arquitectura contemporània a Menorca. Una dècada més tard es podia observar part de l'efecte del seu mestratge i influència a l'exposició "10 anys d'arquitectura menorquina 1977-1987", que el Col·legi d'Arquitectes va muntar a Maó i Ciutadella.

Aquells mateixos anys, 1975-1977, just acabada la carrera d'arquitectura i mig instal·lat a Maó, vaig poder ajudar Martorell en l'elaboració de la Guia d'arquitectura de Menorca, un encàrrec que li va fer el Col·legi d'Arquitectes de Catalunya. Una obra que era una fita importantíssima per a la història de la nostra arquitectura i el seu coneixement. La Guia va significar un recull sistemàtic de les construccions de qualitat de Menorca i una primera mirada global sobre el valor del nostre patrimoni arquitectònic illenc. L'arquitecte Enric

Taltavull, que era el contacte local constant amb Martorell, me va insinuar la possibilitat d'aportar a la feina de Martorell el coneixement que tenia, aleshores encara escàs, sobre la vida i obra de Francesc Femenias, el primer arquitecte menorquí. Així va ser com vam establir un lligam més fort amb en Josep i na Roser.

Josep Martorell va continuar treballant en diferents obres a Menorca els anys vuitanta i noranta, ja fos algun xalet nou o reformes de cases per a amics ciutadellencs, o obres oficials que l'Administració encomanava al seu despatx MBM. Concretament a Maó va dissenyar i executar, entre d'altres, el passeig marítim de dalt la ciutat, inspirat pel llavors batle Borja Carreras-Moysi. Una actuació de bisturí, que va seguir molt de prop l'aparellador Rafel Mus, per tal de cosir els diferents llocs sobre el llarg penya-segat de dalt Maó, des de la Miranda fins dalt Corea. En realitat des del mirador d'Alfons III, amb una famosa passarel·la que travessava el barranc fins a la part

posterior del magatzem dels Autobusos Menorca, part del projecte que no es va realitzar en la proposta final. Una obra difícil, ben pensada i realitzada amb cura, però que mai ha tingut un reconeixement popular, sigui per la manca d'atracció que el lloc desprèn, sigui perquè no s'ha creat el costum d'aprofitar aquest recórrut ben interessant i amb visuals úniques sobre el port.

Cada estiu, quan en Martorell arribava a Ciutadella, ja sabíem que hauríem de reservar un dia per a la trobada anual. La seva casa al carrer de Sant Miquel era una posada per a la seva família i amics, però també per a arquitectes coneguts, sobretot joves, que hi anaven a passar uns dies o te'ls trobaves en sopars conjunts que a ell li encantava organitzar. Al llarg del anys vuitanta, noranta i fins ben entrats els dos mil, vam anar a Ciutadella a parlar d'arquitectura amb Josep Martorell, cada estiu, una vegada com a mínim. Na Roser s'instal·lava a la vella casa i en Josep anava i venia segons la feina i les obres que tenia el seu despatx. Dins l'agost, en Josep quedava unes setmanes fix a Ciutadella i era quan s'establien els contactes més interessants i tranquils amb les xerrades al fosquet, o els sopars a algun restaurant dels voltants de Ciutadella.

Ja fa uns anys que arribat l'estiu vam demanar als nostres contactes habituals si en Martorell havia arribat a Ciutadella. La resposta va ser negativa. Vam insistir una mica més tard i ens van respondre que aquell any hi farien menys temps de l'habitual. Així i tot ens vam trobar en un sopar en un restaurant proper a Ciutadella. La conversa va ser distesa i interessant, sempre parlant d'arquitectura, però alguna cosa passava en les seves capacitats cognitives. La darrera trobada va ser per Sant Joan de l'any 2010 i ens vam acomiadar sense pensar que seria la darrera vegada que ens veuríem.

Josep Martorell va ser un arquitecte important per a Menorca els darrers trenta anys del segle XX, tant des del punt de vista de les obres que va realitzar a Ciutadella i a la resta de l'illa com pel fet d'haver elaborat la primera guia d'arquitectura del nostre patrimoni. El seu record anirà sempre lligat als ànims i suport que ens va donar en els anys difícils de l'inici de l'arquitectura moderna a Menorca.

<http://joangomila.com>